

ських олімпіад з української мови та літератури. Кафедра долучалась до проведення конференцій «Стан і перспективи розвитку української філології у ПМР», «Покровські читання», а також у міжнародних конференцій у Кіровограді, Одесі, Кам'янець-Подільському, брала участь у 3-му Міжнародному Конгресі українців (м. Львів), у 5-му міжнародному симпозиумі українців (м. Оломоуц – Чеська Республіка), у Міжнародній науково-практичній конференції «Мовне і культурне розмаїття Придністров'я у дзеркалі етнічних та мовних процесів сучасності». У вересні, з нагоди 17-річчя кафедри, було проведено науковий семінар «Престижність української мови у сучасному суспільстві та функції мови», за участю кандидата філологічних наук, доцента кафедри української філології та методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Форманової Світлани Вікторівни. З нагоди 15-річчя кафедри було проведено круглий стіл «Стан і перспективи розвитку української філології у ПМР». Кафедра працює над науковими темами «Актуальні проблеми дослідження і викладання української мови (етап Етносоціопсихологічні аспекти функціонування української мови в синхронії та діахронії)»; «Вивчення українського літературного процесу: від усної народної творчості до сучасних письменників (етап Жанрово-стильова специфіка української літератури)».

Студенти нашої кафедри активно займаються науковою роботою, працюють над курсовими й кваліфікаційними роботами з української мови, літератури, методики викладання мови та літератури, виступають з доповідями на щорічних наукових конференціях як у нашому університеті, так і у вищих навчальних закладах України. Останнім часом об'єктом їхніх досліджень стає реальний ономастичний простір українців Придністров'я, зокрема структурно-семантичні особливості прізвищ, динаміка чоловічого і жіночого іменника. Завдання викладачів кафедри – вивчити сучасну українську говірку ПМР і укласти Словник говорів Придністров'я. У квітні 2012 р. на базі кафедри української філології заплановано проведення міжнародної наукової студентської конференції «Проблеми і проєкції сучасного мовного і літературного процесу». 4 жовтня 2007 р. на базі кафедри української філології Інституту мови і літератури ПДУ ім. Т. Г. Шевченка відкрито Центр української культури (ЦУК), який спрямовує свою діяльність на задоволення потреб місцевого українства, сприяє вивченню української мови, ознайомленню громадськості з надбанням відомих українських літераторів, проведення мистецьких заходів, зустрічей. ЦУК – осередок української громади, динамічна модель. У ЦУК проводяться Шевченківські свята, Дні слов'янської культури і писемності, святкові заходи, конкурси, тобто студенти беруть

активну участь не тільки в науковому, але й культурно-просвітницькому житті. У м. Тирасполі відкрито Український дім, де проводяться наукові семінари, майстер-класи для філологів-україністів.

Одним з головних завдань Придністровської Молдавської Республіки було відтворення своєї державності як засобу захисту прав і свобод нинішнього і майбутнього покоління, у тому числі й соціолінгвістичної ситуації, що існувала в МАРСР у 1924–1940 рр. Такий шлях мовного будівництва є одним з історично перевірених і таких, що реально існують у ряді країн з поліетнічним населенням.

У лютому 1992 р. Уряд ПМР ухвалив Постанову «Про Заходи щодо забезпечення розвитку української національної культури і освіти, задоволення соціальних потреб українського населення ПМР». У вересні 1992 р. Верховна Рада Республіки ухвалила закон «Про мови у Придністровській Молдавській Республіці». У статті I закону записано: «На території Придністровської Молдавської Республіки державою гарантується мовний суверенітет громадянина незалежно від його походження, соціального і майнового стану. Кожен громадянин має природне і юридичне право вільного вибору мови спілкування і використання у всіх областях життєдіяльності» [3, с. 7]. У Конституції республіки мови трьох найбільших за чисельністю етнічних груп – молдаван, українців, росіян – проголошені офіційними мовами на рівних засадах. З метою виконання ухвалених законів та інструкцій, спрямованих на задоволення потреб придністровців у здобутті освіти українською мовою і вирішення проблем відродження української культури, у Придністров'ї було створено, як уже зазначалося, навчальні заклади різного рівня і профілю, була створена державна цільова програма розвитку освіти українською мовою.

Відродження мови, національної свідомості – це справа надзвичайно складна, її успіх залежить від багатьох чинників, зокрема від престижу української мови у світі. Однак сьогодні ми можемо впевнено говорити про відродження української мови та української культури в Придністров'ї.

1. Атлас: Придністровская Молдавская Республика. – Тирасполь, 1996. – 32 с. 2. Боднар В. Л. Мовна ситуація в освітньому середовищі Придністровської Молдавської Республіки та тенденції її розвитку / В. Л. Боднар // Актуальні проблеми викладання української мови та літератури в організаціях освіти ПМР – Тирасполь, 2009. 3. Закон «Про мови в Придністровській Молдавській Республіці». – 1992 (СЗМР 92–3). 4. Микитин-Дружинець М. Л. Сучасний стан та модернізація гуманітарної освіти в ПМР / М. Л. Микитин-Дружинець // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: Збірник матеріалів третьої Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів, 2010. 5. Убийвовк Н. В. Українська мова у Придністров'ї / Н. В. Убийвовк // Актуальні проблеми викладання української мови та літератури в організаціях освіти ПМР. – Тирасполь, 2009. 6. Ширяев Е. Е. История Приднестровья в картах / Е. Е. Ширяев. – М., 1993. – 24 с.

Катерина Кобченко

Міграція з України із освітньою метою: історичний та сучасний досвід

У статті здійснено огляд історії та сучасних тенденцій такого явища, як навчання українських студентів за кордоном, показано характерні особливості цього процесу в різні епохи та проаналізовано основні характеристики, наслідки та загрози цього процесу для сьогодення.

In the article the overview of history and modern tendencies of such phenomenon as study of Ukrainian students abroad are made, typical peculiarities of this process in different ages are shown as well as the main features, consequences and threats of it for today are analyzed.

Практики студентської мобільності в Європі, подорожі в інші міста та країни з навчальною та науковою метою є такими ж давніми, як історія університетської освіти

в Європі в цілому. Україна, знаходячись в орбіті європейського освітнього простору, була включена в цей процес вже на його початку.

Свого роду символом участі українців у науково-освітньому житті Європи є ім'я Юрія Дрогобича (Котермака) – астронома-астролога та медика, професора Ягеллонського (Краків) та Болонського університетів, ректора Болонського університету в 1481–1482 рр., чий трактат «Прогностична оцінка поточного 1883 року» став першою друкованою книгою українського автора в Європі.

Його сучасники, літератори та мислителі Павло Русин з Кросна, Станіслав Оріховський-Роксолан та інші також відзначалися освітою й діяльністю в університетських містах Польщі, Німеччини, Італії, Австрії, Швейцарії. За даними В. Микитася, упродовж XVI–XVIII ст. близько п'яти тисяч студентів з України та Білорусі (у XVIII ст. також з Росії) навчалися у закордонних університетах, тобто майже тисяча осіб за століття. Вихідці із Західної України проклали цей шлях і для наддніпрянців [10, с. 33–34]. Так, відомо, що «у Падуї лекції Галілео Галілея слухали 52 українці... У Кенігзберзькому університеті лекції Еммануїла Канта слухали 23 українці» [18, с. 170].

Така практика була важливим чинником, який зв'язував Україну з європейським ідейно-культурним простором та сприяв формуванню в її інтелектуальній еліті почуття приналежності до європейського цивілізаційного простору. Завдяки таким навчальним та науковим контактам з європейським світом в Україну проникали ідеї ренесансного Гуманізму та Реформації, пізніше – Просвітництва. Водночас такий інтелектуально-культурний обмін сприяв виокремленню і формуванню власної національної свідомості українців. І вищезазначені діячі, і чимало інших українських вихованців західноєвропейських університетів підкреслювали своє походження «русинів» чи «роксоланів», нерідко у обраних ними іменах (псевдонімах) [10, с. 34, 37].

У подальшому практика навчальних мандрівок українців до європейських університетів лише зміцнювалась. Учні братських шкіл кінця XVI – поч. XVII ст., студенти Києво-Могилянського колегіуму (пізніше – Академії) були частими відвідувачами лекцій європейських професорів: майже всі ректори академії та частина її професорів вдосконалювали знання за кордоном [18, с. 170]. Відомо також, що пізнавальну подорож до Європи здійснив і Григорій Сковорода, хоча про неї не збереглося детальних даних. Водночас сама Києво-Могилянська Академія, навчання в якій орієнтувалося на європейські зразки, була центром поширення освітніх, релігійних та культурних практик для інших слов'янських країн, передовсім Росії.

Проте поступово, з посиленням інтеграції України до складу Російської імперії з другої пол. XVIII ст., заснуванням Московського та Петербурзького університетів та Медико-хірургічної академії в Петербурзі ці навчальні заклади почали складати конкуренцію західноєвропейським університетам при виборі українцями місця навчання.

Навіть після відкриття трьох університетів у самій Україні – Харківського (1804), Св. Володимира в Києві (1834) та Новоросійського в Одесі (1865), а пізніше також Вищих жіночих курсів у цих же містах, навчальні заклади Північної столиці імперії, завдяки високій науковій репутації, були привабливими для українського студентства: університет – для чоловіків, Бестужевські вищі жіночі курси – для жінок. Значна кількість українського студентства, яке віддавало перевагу навчанню у вищих школах Санкт-Петербурга, навіть долучилась до створення в цьому місті Української студентської громади. Так, приміром, за нашими підрахунками, кількість уродженок України – слухачок Бестужевських ВЖК

у 1906–1908 рр. становила 14–16 % із загальної кількості близько 3 тис. тамтешніх курсисток [8, с. 44].

Отже, після остаточного формування системи класичної університетської освіти та відділення світського навчання від духовного, освітня міграція з Наддніпрянської України в XIX – на початку XX ст. отримала нові особливості. Вони були зумовлені не лише суто академічними причинами, але, передовсім, політикою російського уряду в освітній сфері, яка відзначалася обмеженими можливостями навчання: за статевою ознакою – для жінок, за етнічно-релігійною – для євреїв. Також існували складнощі при вступі до університетів для тих юнаків, кому це не дозволяло зробити освітній ценз, тобто численних випускників реальних та комерційних училищ, адже вступ до університетів був можливий тільки після закінчення класичних чоловічих гімназій та деяких привілейованих середніх навчальних закладів.

Давалася взнаки також нерозвиненість університетської системи в Російській імперії та набагато ширші й різноманітніші навчальні можливості в університетах Західної Європи. Так, у величезній Російській державі у 1907–1908 рр. діяло лише 9 університетів, а на 1917 р. ця цифра досягла 11, тоді як в цей час в Німеччині та Італії було по 21, у Франції – 16, в Австро-Угорщині – 11 університетів [6, с. 343]. До послуг українського студентства були також 7 університетів Швейцарії [19, с. 19–20], як і низка спеціальних вищих шкіл цієї та сусідніх країн. Також і західні українці обох статей активно користувалися можливістю навчання за кордоном, хоча у Львівському університеті з 1897 р. право навчання на окремих факультетах поступово отримали й жінки.

Причинами виїзду для навчання за кордон у цей час були не лише високий рівень викладання медицини, природничих і технічних наук в університетах західної Європи, але й неможливість для частини молоді здобути освіту на батьківщині. Тож не дивно, що студентство єврейської національності було найчисельнішою групою російської освітньої діаспори, передовсім у Німеччині, де студенти-євреї становили, за неофіційними даними, до 75 % студентства з Російської імперії [6, с. 345]. За підрахунками дослідників, загальна кількість студентів з Російської імперії у закордонних вищих школах становила від 6 тис. в 1908 р. до 8,5 тис. у 1914 р., що складало 7 % студентства Росії обох статей [6, с. 352–353].

На жаль, точну кількість українського студентства за кордоном встановити важко: для цього потрібне вивчення матрикуляційних записів, у яких зазначено місце народження значної частини студентів окремих університетів. Проте й більш загальні дані дозволяють констатувати, що кількість такого студентства була помітною.

Існували й особливості в розподілу російського студентства між країнами та університетами: так, Німеччина була переважно місцем «чоловічої» студентської міграції, завдяки як високому авторитету тамтешньої природничо-технічної освіти, так і недопущенню до початку XX ст. в тамтешні вищі школи жінок. Натомість Швейцарія, що виявила лібералізм до жіночого студентства, починаючи з середини XIX ст., була традиційно привабливою для жіночого студентства з Росії. Так, за підрахунками дослідників, упродовж 1882–1913 рр. студентки з Російської імперії складали в середньому 62 % усього російського студентства Швейцарії. Вони ж домінували як серед іноземних жінок-студенток Швейцарії, становлячи 75 % з них, так і серед жіночого студентства в цій країні загалом, даючи 66 % від нього [19, с. 16–17]. Про частку уродженок Наддніпрянської України в Швейцарії можна

судити на прикладі університетів Цюріха та Берна, в яких, згідно матрикулярних списків, жінки, що походили з території України, складали близько третини всіх російських студенток. При цьому змінювався й їхній національний склад за тенденцією до зростання частки євреїв, найбільш обмежених у можливості отримати освіту в Російській імперії, так що на початку ХХ ст. кількість єврейських дівчат серед уродженок України становила до 90 % усіх студенток двох названих швейцарських університетів [7, с. 618–619], що не дивно, адже більша частина України входила до смуги єврейської осілості. У той же час, за підрахунками Д. Нойманн, на початку ХХ ст. серед студентства Цюріха близько 60 % російських студенток та 40 % студентів були єврейського походження [19, с. 82]. При цьому кількість жіночого студентства за кордоном істотно знизилася після 1905 р., коли в межах Російської імперії відкрилася низка Вищих жіночих курсів. А після 1914 р., з початком I Світової війни різко зменшується й загальна кількість студентства з Російської імперії в Західній Європі, передовсім, через залишення ними німецьких та австрійських вищих навчальних закладів.

У радянський час, за умов посилення тоталітарного режиму, практика закордонного навчання студентів практично припинилася. Вона залишалася актуальною тільки для західних українців у 1920–1930-х рр. та представників української діаспори в Європі також у повоєнні часи. У другій половині ХХ ст. студентський обмін для мешканців радянської України обмежувався країнами соціалістичного табору, при цьому Радянський Союз як «великий брат» і сам був потужним освітнім донором для студентів із країн соціалістичного табору та інших дружніх СРСР держав.

З проголошенням Україною незалежності та зняттям колишніх обмежень у виборі місця та країни навчання питання виїзду української молоді за кордон знову набуло актуальності. Цей процес має на сучасному етапі свою специфіку, яка вирізняє його від подібних процесів у попередні епохи. Найголовнішим є те, що, на відміну від студентства попередніх епох, передовсім ХІХ – початку ХХ ст., більшість якого була орієнтована на повернення додому й сприймала закордонне навчання як вимушений крок через неможливість отримати освіту на батьківщині, значна більшість сучасних українських студентів за кордоном шукає можливості після завершення навчання залишитися в інших країнах, і часто саме закордонні студії стають першим кроком на шляху еміграції.

Так, згідно даних статистики, кількість української молоді, що прагне отримати освіту за кордоном, за останні п'ять років зросла вдвісьтеро [13] і становить на сьогоднішній день 75 % української молоді [3]. Отже, кожен третій сучасний український студент мріє навчатись за кордоном, при цьому переважна більшість з них обирають держави Євросоюзу та Сполучені Штати Америки [5]. Очевидно, частині з них вдасться здійснити це прагнення, після чого чимало українських випускників закордонних ВНЗ залишаться працювати в інших країнах. За неофіційними даними, їхня кількість сягає 70 % закордонних випускників.

До причин, які спонукають молодь до студій в інших країнах, належать, передовсім, престижність освіти в багатьох країнах Європи та у США, перспектива отримання диплома світового рівня, який відкриває перспективи працевлаштування в більшості країн світу, можливість досконалого оволодіння іноземними мовами, а також отримання під час навчання практики роботи із закордонними фірмами та клієнтами – навички, які особливо цінуються при працевлаштуванні як за кордоном, так і в Україні. Отже,

для багатьох українців, навіть тих, хто прагне повернутись на батьківщину, закордонна освіта нерідко є запорукою їх конкурентоспроможності на ринку праці. Що є надзвичайно важливим, адже за оцінками соціологів, наприкінці 2010 р. молодь склала 1/3 від усіх безробітних в Україні [3].

Таким чином, для українців, які думають про закордонну освіту, вирішальним є питання престижності диплома та вартості навчання, а також можливість отримання досвіду роботи за кордоном. А батьки студентів нерідко переймаються також питаннями близькості країни навчання від України [16]. Найпопулярнішими серед українців країнами для навчання є Велика Британія, США, Канада, Польща, Угорщина, Росія. Конкуренцію їм складають Франція, Чехія, Німеччина. Особлива привабливість США та Великої Британії зумовлена, зокрема, престижністю та незмінно високим рейтингом багатьох тамтешніх вищих шкіл, адже такі університети, як Оксфорд, Кембрідж, Гарвард, Йель та Стенфорд постійно знаходяться у першій десятці світових рейтингів університетів та є своєрідними символами високих освітніх та кар'єрних стандартів. Іншою причиною навчання в цих країнах є популярність англійської мови – першої за поширеністю серед іноземних мов в Україні та мови міжнародного спілкування взагалі. Так, значна частина стипендіатів програми «Всесвітні студії» Фонду Віктора Пінчука, згідно якої кращі українські студенти отримують закордонну освіту, обирають для навчання саме університети Великої Британії [17]. Подібну тенденцію підтверджують також дані освітніх агенцій: так, за інформацією однієї з них, до 65 % абітурієнтів, що користуються їхніми послугами, обирають місцем навчання саме Велику Британію [13]. За даними минулого року у Великій Британії студіювали понад 2000 українців [5].

Вибір спеціальностей українськими студентами також має свої особливості. У престижних навчальних закладах українців найчастіше цікавлять спеціальності, пов'язані з економікою та питаннями ведення бізнесу. Престижним вважається здобуття економічної освіти в Швейцарії, проте її висока вартість робить її недоступною для багатьох українців. Тенденції вибору рейтингових спеціальностей характерні й для навчання в Німеччині, де українці віддають перевагу економічним та юридичним спеціальностям. Щоправда, останнім часом набувають популярності інженерно-технічні освітні напрямки, для вивчення яких до Німеччини ще в попередні епохи відправлялося чимало студентів. А у Технічному університеті «Гірнична академія» міста Фрайбург, добре відомої студентам Російської імперії ще в ХІХ ст., станом на осінь 2011 р. навчалася 20 українських студентів [2].

Про традиційне значення Німеччини як освітнього терену для українців свідчать не лише дані офіційної статистики, але й історія студентського самоврядування. Так, Союз українських студентів Німеччини, утворений у 1949 р., з середини 2000-х рр. активізував свою діяльність [15], зокрема, шляхом посилення студентського обміну завдяки різноманітним програмам, передовсім, стипендіальним програмам Німецької служби академічного обміну (ДААД).

Останнім часом серед українців зростає попит на навчання у сусідній Польщі. Щороку все більша кількість українських абітурієнтів виїжджають на навчання до цієї країни. Спорідненість мов, близькість історичного досвіду, легкість сполучення та в цілому сприятлива щодо України політика сусідньої Польщі, яка до того ж вже є членом ЄС, а також фінансова доступність освіти (відмінникам навіть сплачують стипендії) робить цю країну привабливою для багатьох українців [1],

а тим з них, хто володіє картою поляка, надається знижка при оплаті за навчання, а загалом на сьогоднішній день 200 українців навчаються у Польщі на безоплатній основі [14]. До того ж, у понад 100 з 400 державних та приватних ВНЗ Польщі можна проходити курс навчання англійською мовою. Тому не дивно, що, за даними Посольства Польщі в Україні, у 2011 р. вищу освіту в цій країні отримують 2,5 тисячі українців, становлячи найчисельнішу групу іноземних студентів Польщі. Так само і серед стипендіатів урядової програми гуманітарного напрямку «Східні стипендії» у Варшавському університеті найбільше українців. А з моменту заснування у 2003 р. програми міністра культури Польщі для митців та діячів культури *Gaude Polonia* її стипендіатами стали вже 200 українців [14].

Українські студенти їдуть навчатися також до країн Прибалтики, у яких вартість навчання наближується до ціни освіти у провідних українських ВНЗ та в яких є можливість проходити англійський курс навчання. Станом на 2010 р. лише в Естонії освіту отримували понад 200 студентів із України [5]. Популярним місцем освіти є також Чехія, де навчання безкоштовне, за умови володіння чеською мовою. Традиційним місцем освітньої міграції продовжує лишатися Росія, адже деякі навчальні заклади Москви та Петербурга мають визнаний авторитет ще з радянських часів. Популярність Росії зумовлена також територіальною близькістю наших країн, відсутністю мовних бар'єрів, схожістю систем освіти та її фінансовою доступністю. Так, за даними Прес-служби МОН (тепер – МОНМС) України, у вищих навчальних закладах Російської Федерації нині отримують освіту близько чотирьох тисяч громадян України, а щорічна кількість вступників до *тамтешніх* ВНЗ становить майже 800 осіб. Тож не дивно, що й у такому престижному навчальному закладі як Московський інститут міжнародних відносин налічується близько 40 студентів-українців, переважна більшість яких студіює на контрактній основі. Крім того, минулого навчального року Міністерство освіти і науки РФ виділило для громадян України 80 стипендій на повний курс навчання, 10 – до аспірантури російських вищих шкіл та ще 150 – для проходження стажування з російської мови терміном до одного місяця [11].

Отже, українські студенти за кордоном або сплачують за освіту самостійно, або ж користуються підтримкою різноманітних фондів, щоправда, надання останніми стипендій обставлене певними умовами, як правило – необхідністю відпрацювання певної кількості років після закінчення навчання. Саме на умовах відпрацювання в Україні протягом 5 років стипендії для навчання за кордоном надає Фонд Віктора Пінчука [17].

На допомогу українським студентам приходять міжнародні програми студентського обміну, такі, приміром, як Ерасмус Мундус чи Ерасмус Сократес. Як правило, такі стипендії надаються не на повний навчальний курс, а на 2–4 семестри для тих, хто вже навчається в одній з вищих шкіл у своїй країні. Такі стипендії, зокрема, надають Європейський Союз у рамках програми «Східного партнерства», Британська рада, Вишеградський фонд, вищезазначені німецькі та польські установи, Шведська агенція сталого розвитку, естонський фонд «Архимедус» та інші.

Безумовно, до позитивного значення закордонної освіти можна віднести не лише здобуття сучасних знань високого рівня, проте й знайомство молоді з життям інших країн, засвоєння ними форм і стандартів поведінки, які прийнято називати європейськими цінностями та основами демо-

кратії. Обмін досвідом, спілкування з однолітками з різних країн світу, присутнє в більшості закордонних ВНЗ, сприяє формуванню незалежної, самостійної і творчої мислячої особистості. А знайомство зі світом розширює ерудицію, світоглядні горизонти особистості. Для зарубіжних країн, які зацікавлені в наданні освіти студентам зі Східної Європи, зокрема, України, саме такий шлях розповсюдження своїх політичних та ідейних цінностей, «експорту демократії» через навчання цьому молодого покоління – представників країн з перехідною політичною системою – належить до найбільш ефективних. Водночас, окрім очевидних переваг, освіта за кордоном несе для України й серйозні виклики та загрози, головна з яких – вищезгадане бажання значної частини студентської молоді залишитись після навчання в іншій країні та не повертатись на батьківщину. Це явище містить істотну небезпеку зменшення інтелектуального потенціалу нашої країни та призводить до сумнозвісного явища «перетікання мозків». За оцінками експертів, у 1990-ті роки Україна втратила 15–20 % свого інтелектуального потенціалу, а однією з вагомих причин цього стала еміграція [9].

Одночасно зі збільшенням попиту з боку студентів, які бажають здобути освіту за межами нашої країни, збільшується також зацікавленість закордонних навчальних закладів у залученні до процесу отримання освіти студентів з України. Західні країни, зацікавлені в обміні студентів та науковців, не заперечують проти того, щоб здібні випускники залишалися після закінчення навчання працювати в їхніх університетах та лабораторіях, адже далеко не всі програми обміну чи стипендіальні програми містять вимогу повернення їхніх учасників на батьківщину. І хоча такі цілі, звичайно, жодним чином не декларуються, практика показує, що країни-надавачі освіти, як правило, не противляться осіданню на свої теренах носіїв інтелектуального потенціалу.

Проте проблема неповернення обдарованої молоді – це, передовсім, проблема самої України. Адже слабкий авторитет вищої освіти у власній країні, відсутність чітких перспектив працевлаштування та соціального розвитку призводять до розчарування багатьох студентів у майбутньому, яке чекає на них в Україні. Так, згідно соціологічних опитувань, кожен четвертий український студент вважає систему вищої освіти в Україні корумпованою, застарілою і такою, що не відповідає потребам часу. Тому інтерес українців до навчання за кордоном експертів нерідко пояснюють не лише престижем навчання на Заході, але й відсталістю навчання у багатьох навчальних закладах України [5]. Важливу роль відіграє також певна невідповідність багатьом країнам світу в створенні умов для розвитку природничих наук, в оснащенні лабораторій та експериментальних установ, що призводить до неможливості самореалізації на батьківщині та вимушеної еміграції багатьох нинішніх та майбутніх вчених.

У наш час навіть мають місце спроби виправдати процес «відтоку мізків», шукаючи в ньому потенційні економічні вигоди для України [4]. Проте така позиція є, на нашу думку, лише визнанням власної слабкості, а не спробою вирішення проблеми. Проте, на нашу думку, жодні вигоди цього процесу не здатні компенсувати втрати від нього, адже він залишає Україну позаду науково та інноваційно розвинених країн. Щоб змінити цю ситуацію на краще, необхідним є комплексне та системне вирішення проблем України, починаючи з її суспільно-політичної складової, переходу до сталого розвитку, віднайдення послідовного політичного курсу та зміни іміджу країни, які в сукупності надади б молоді перспективи

самореалізації у своїй державі та почуття гордості від приналежності до неї. Лише тоді більшість юнаків та дівчат, які відправляються за наукою в інші світи, верталася б додому, застосовуючи знання на користь розвитку своєї країни.

1. Ахтирська І. Століття жити – століття навчайся / Інна Ахтирська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.studyinpoland.pl/russian/index.php?option=com_content&task=view&id=76&Itemid=96. 2. Гришко Л. Чим німці українських студентів спокушали / Лілія Гришко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15415081.00.html>. 3. Гуз Ю. Понад 18 тисяч молодих людей на Житомирщині не мають роботи / Юлія Гуз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soyuztv.zhitomir.org/index.php?op=news&id=677>. 4. Еміграція висококваліфікованих кадрів є корисною для економіки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/debaty/14>. 5. Європейська вища освіта для українців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://myreferatik.in.ua/news/evropejska_vishha_osvita_dlja_ukrajinciv/2011-01-29-136. 6. Иванов А. Е. Студенчество России конца XIX – начала XX века: социально-историческая судьба / Анатолий Иванов. – М.: РОССПЭН, 1999. – 414 с. 7. Кобченко К. Жінки з Наддніпрянської України у вищій школі Швейцарії (кінець XIX – початок XX століття) / Катерина Кобченко // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2005. – Вип. 39–40. – С. 611–627. 8. Кобченко К., Пасько І. Українки на Санкт-Петербурзьких (Бестужевських) Вищих жіночих курсах (до 130-річчя заснування першого жіночого університету в Росії) / Катерина Кобченко, Ірина Пасько // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Українознавство». – 2008. – Вип. 12. – С. 43–47.

9. Малиновська О. «Наслідки міжнародної міграції населення України та політико-управлінські дії щодо їх врегулювання». Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України / О. Малиновська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/562/>. 10. Микитась В. Л. Давньоукраїнські студенти і професори / Василь Микитась. – К.: Абрис, 1994. – 287 с. 11. Оржель К. За освітою в Росію – близько, доступно, якісно / К. Оржель // Журнал «Сучасна освіта». – 2011. – № 4 (77). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://s-osvita.com.ua/content/view/692/116/>. 12. Понад 18 тисяч молодих людей на Житомирщині не мають роботи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soyuztv.zhitomir.org/index.php?op=news&id=677>. 13. Проценко О. За 5 років кількість українців, охочих здобувати освіту за кордоном, збільшилася в 10 разів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.golosua.com/ua/main/article/podiyi/20101011_za-5-rokiv-kilkist-ukrayinciv-ohochih-zdobuvati-os. 14. Рось О. Реформи Табачника збільшили кількість українських студентів у Польщі / Ольга Рось. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/abroad/higher_school/articles/18258. 15. Сайт Союзу українських студентів Німеччини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sus-n.org/index.php?mode=index&r=1>. 16. Українці все частіше обирають освіту за кордоном. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rss.novostimira.com/n_1445633.html. 17. Українці отримують світову освіту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.ua/opinion/blogs/ukrayinci-otrimuyut-svitovu-osvitu-24319.html>. 18. Хижняк З. І., Маньківський В. К. Історія Києво-Могилянської академії / Зоя Хижняк, Валерій Маньківський. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 203 с. 19. Neumann D. Studentinnen aus dem Russischen Reich in der Schweiz (1867–1914) / Daniela Neumann. – Zürich: Rohr Verl., 1987. – 270 s.

Людмила Сорочук

Фольклорна традиція в українському зарубіжжі: форми збереження та культуропредставлення

У статті розглянуто питання функціонування фольклорної традиції в українському зарубіжжі. Досліджується культурне надбання наших предків та форми побутування й збереження народних традицій українців за межами України.

The article reflects functioning of folklore tradition of the Ukrainians abroad. The cultural heritage of our ancestors and forms of existence and national traditions' preservation by foreign Ukrainians is studied in the article.

Усна народна традиційна культура в Україні завжди відігравала вирішальну роль у збереженні мови, духовності, національної ідентичності й перспективи розвитку. В розбудові незалежної Української держави особлива роль належить збереженню національних традицій, культури, родової пам'яті, формуванню національної свідомості українців як в Україні, так і поза її межами. Упродовж тисячоліть українці творили свою усну традиційну культуру. Розмаїття фольклорних творів, досконала, відшліфована віками поетика, своєрідні стилістичні й композиційні прийоми засвідчують глибоке художнє пізнання народом і світу, і самого себе.

Український фольклор, народні традиції як визначальні складові традиційної народної культури, носії мови й світогляду є універсальним засобом вираження ментальності українців, себто важливим чинником формування національної свідомості й самосвідомості, формування духовного світу особистості, її морально-естетичного розвитку. Особливо це виражається у тих людей, які з різних причин та через різні життєві ситуації опинилися далеко від рідних й своєї батьківщини.

Розмаїтм і донині недостатньо вивченим є світ народної української культури, особливо за її об'єктами. Поза сумнівом, вагомим пластом етнокультури залишається усна народна творчість української діаспори.

Фольклорна традиція донесла сучасним поколінням інформацію про світогляд праукраїнців. Глибокозмістовні свята, традиції та звичаї розкривають багатоаспектність духовного життя наших пращурів та репрезентують українську ментальність. Леся Храплива-Щур зазначає: «Старо-

давні українські звичаї настільки гарні, змістовні й надто дорогі нам, щоб могли зникнути. Щораз нові покоління перебирають їх за свої і, практикуючи їх, продовжують і розвивають найкращі традиції нашого народу. Митці черпають із них натхнення, а діти вчать ся поважати й подивляти в них скарби духа свого народу» [13, с. 14].

Однією з важливих для України проблем сьогодення є проблема соціальної, політичної, економічної та культурної інтеграції українців у світове співтовариство. Чому йдеться про таке поняття, як «інтеграція українців»? Тому що процес інтеграції не зупинити. Це сучасні виклики глобалізаційних процесів, які розгортаються у світі. Ми живемо в XXI ст., в добу, насичену інформаційними технологіями, коли людина вільна у виборі зацікавлень і реалізації своїх можливостей та потреб. Адже інтеграція входить у зміст етнополітики, активно вводиться в науковий обіг та суспільну практику України й багатьох країн світу.

Нагадаємо, що інтеграція – це сукупність процесів, спрямованих на об'єднання етнічних груп у рамках держави. Тому суб'єкти державного управління України мають знати про інтеграцію представників інших етносів в українське суспільство і, звичайно, дбати про вдосконалення інтегративних процесів у світовому контексті. Дуже вдало висловився з цього приводу В. Євтух. Дослідник зауважує, що задоволення потреб (соціальних, політичних, культурних) різних етнопольових компонентів суспільства та віднайдення оптимального співвідношення у задоволенні цих потреб титульного етносу (нації) і меншинних груп населення є визначальним моментом в етнополітиці [5].